

2½ kilogram og 544 sider, men den indeholder også rigtig mange informationer, iagttagelser og illustrationer.

Bogen er kronologisk opdelt i to hoveddele, som beskæftiger sig med henholdsvis 17- og 1800-tallet, og hver af disse dele er så grundlæggende disponeret geografisk. Ikke slavisk, eftersom der er mange tematiske indskud, men i det store og hele på en sådan måde, at bogen fungerer som registrant over bebyggelsens og landskabets historie identificeret på lokalitet eller ligefrem på matrikelnummer.

Blandt de temaer, der naturligt gennemstrømmer en lokalhistorisk skildring af Midtjylland i 17-1800-årene kan nævnes hedelandbrug og hedeopdyrkning, skovudskiftning og træskofabrikation, sandflugt og sandflugtsbekæmpelse, landsbyudskiftning og hedekolonisering, vandmøller, vejnettets udbygning o.s.v. Og dertil skal lægges en umådeholdent rig personalhistorie knyttet til de skildrede lokaliteter. Detailrigdommen kommer meget godt til udtryk i billedteksten til et foto (s. 331) af Kristian Løvstad og hans kone Anne Katrine (fra s. 330 ved vi, at hun kaldtes Trine) fra Vrads Klokdal Hede, hvor det hedder om sønnen Anton, at han "må hverken forveksles med Mariane Løvstads mand eller søn af samme navn". Nå da, og her troede man lige...

Også i andre henseender er bogen meget detaljeret og kildenær, og den inviterer ikke til læsning fra perm til perm. Men som kommenteret historisk-topografisk registrant fungerer den glimrende – og så er der billedsiden. Takket være fondsmidler har det været muligt at illustrere den ikke bare "rigt", men nærmest "ekstravagant". Og både billedredaktion og billedgengivelser er fremragende. Her er illustrative guldaldermalerier med lokale motiver (i farver), sort-hvide eller gulnede fotos fra 1900-tallets begyndelse, forfatterens egne meget smukke landskabsfotos og kortudsnit, som rigtig nyder godt af bogens store format (30 x 24 cm). Endelig tjener det forfatteren til ære, at han har forsynet værket med både person- og sagregister.

Et så omfattende og i lige grad indsigts- og ordrigt værk kan selvsagt ikke være fejlfrit, hvad forfatteren da også selv gør opmærksom på i indledningen, hvor han opfordrer læserne til at meddele ham faktuelle fejl. Det har nu ikke vist sig helt let at følge hans opfordring, men en enkelt ikke særlig graverende småfejl er det dog blevet til. Gregers Begtrup gøres (s. 176) til professor på Landbohøjskolen, der imidlertid først grundlagdes i 1858 – sytten år efter Begtrups død. Det var ved universitetet, at han var professor.

Der er sikkert "mere at komme efter", men

bogen er overordnet præget af forfatterens store lokalkendskab, hans grundige kildelæsning og omfattende kendskab til den relevante historiske litteratur samt – hvad der ikke nødvendigvis præger al lokalhistorie – gode fornemmelse for, hvor grænsen går mellem, hvad vi faktisk ved, og hvad vi bare tror, at vi ved.

Kritiske anmeldelser tager ofte udgangspunkt i, at forfatteren burde have skrevet en helt anden bog, end han eller hun faktisk har gjort. Den faldgrube kunne jeg også godt finde på at nærme mig. For hvorfor dog ikke sammenfatte de mange fremragende iagttagelser i en syntese, der interesserer sig mere for de store træk (og spektakulære afvigelser fra disse) i stedet for slavisk at kæmpe sig gennem detalje på detalje. Men så sur er det – i hvert fald undertegnede – umuligt at blive på en velskrevet og flot bog, der i så udpræget grad tager på sig at være, netop hvad den er: lokal historie. Med *Mennesker og Landskab* har indbyggerne i Vrads (med nabosogne) virkelig fået en lokalhistorisk guldgrube af høj karat!

Bo Fritzboeger

Palle Kousgaard: Mennesker og Landskab i egnen med Danmarks største skov. De mange bønders land. Forlaget Vinden Vender, 2007. 544 s., ill. 695 kr.

Lokalhistorikeren Palle Kousgaard, der har en professionel baggrund som byplanlægger, har på sit eget forlag udgivet en spændende lokalhistorisk skildring af egnen mellem Gammel Rye og Store Hjøllund i Midtjylland. Det er blevet en stor bog: